

Utjämningskommittén 2022

SOU 2024:50 ”Nätt och jämnt – likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn”

Håkan Sörman
Ordförande

Emelie Värja
Huvudsekreterare

Kommitténs ledamöter

Håkan Sörman (ordförande)	fd landshövding och fd vd SKR
Adnan Dibrani (S)	riksdagsledamot
Eva Lindh (S)	riksdagsledamot
Ulf Olsson (S)	kommunstyrelsens ordf Borås
Mattias Eriksson Falk (SD)	riksdagsledamot
Gabriel Kroon (SD)	gruppledare kommunfullmäktige Stockholm
Jan Ericson (M)	riksdagsledamot
Ann-Charlotte Stenkil (M)	kommunstyrelsens ordf Varberg
Lena Karlsson (V)	politisk sekreterare Västra Götalandsregionen
Angelica Karlsson (C)	1:e vice ordförande i kommunstyrelsen
Karin Thomasson (MP)	regionråd region Jämtland Härjedalen
Magnus Kolsjö (KD)	vice ordförande för Kristdemokraterna i Järfälla
Malin Danielsson (L)	riksdagsledamot

Uppdraget

- se över och vid behov uppdatera de variabler som ingår i **inkomstutjämnningen**,
- undersöka om och i så fall hur inkomstutjämnningen påverkar incitamenten att stimulera **tillväxt**,
- analysera i vilken utsträckning **kostnadsutjämnningen** för kommuner och regioner fångar upp skillnader i strukturella faktorer med fokus på **socioekonomi**,
- föreslå vilka **riktade statsbidrag** som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget,
- analysera och utvärdera **LSS-utjämnningen**,
- åtgärder för att **motverka** höga och ökande skattesatser.

Utjämningsystemet

- Syftet är att alla kommuner ska ha **likvärdiga** förutsättningar att tillhandahålla välfärdstjänster till sina invånare.
- Utjämning ska **inte** ske för ambition eller effektivitetsskillnader.
- Utjämning sker för både **intäkter** och **kostnader**.

Omfattning och omfördelning idag

Kommuner			
	Omfördelas	Statlig finansiering	Totalt
Inkomstutjämning	13 mdkr	86 mdkr	99 mdkr
Kostnadsutjämning	11 mdkr		11 mdkr
Strukturbidrag		1 mdkr	1 mdkr
Införandebidrag		0 mdkr	0 mdkr
Regleringspost		32 mdkr	32 mdkr
LSS-utjämning	6 mdkr		6 mdkr
Regioner			
	Omfördelas	Statlig finansiering	Totalt
Inkomstutjämning	3 mdkr	40 mdkr	43 mdkr
Kostnadsutjämning	5 mdkr		5 mdkr
Strukturbidrag		0,5 mdkr	0,5 mdkr
Införandebidrag		0 mdkr	0 mdkr
Regleringspost		8 mdkr	8 mdkr

Inkomstutjämnningen

- Utjämnar för skillnader i **skattekraft**
- Finansieras främst av **staten**
- Utgår från **115 procent** av rikets genomsnittliga skattekraft
- Den **skattesats** som används för att beräkna bidraget avgör graden av utjämnning och bygger på
 - *rikets genomsnittliga skattesats 2003*
 - *en kompensationsgrad på 85, 90 eller 95 procent*
- Inkomstutjämnningen är **långtgående men inte fullständig**

Inkomstutjämnningen – förslag

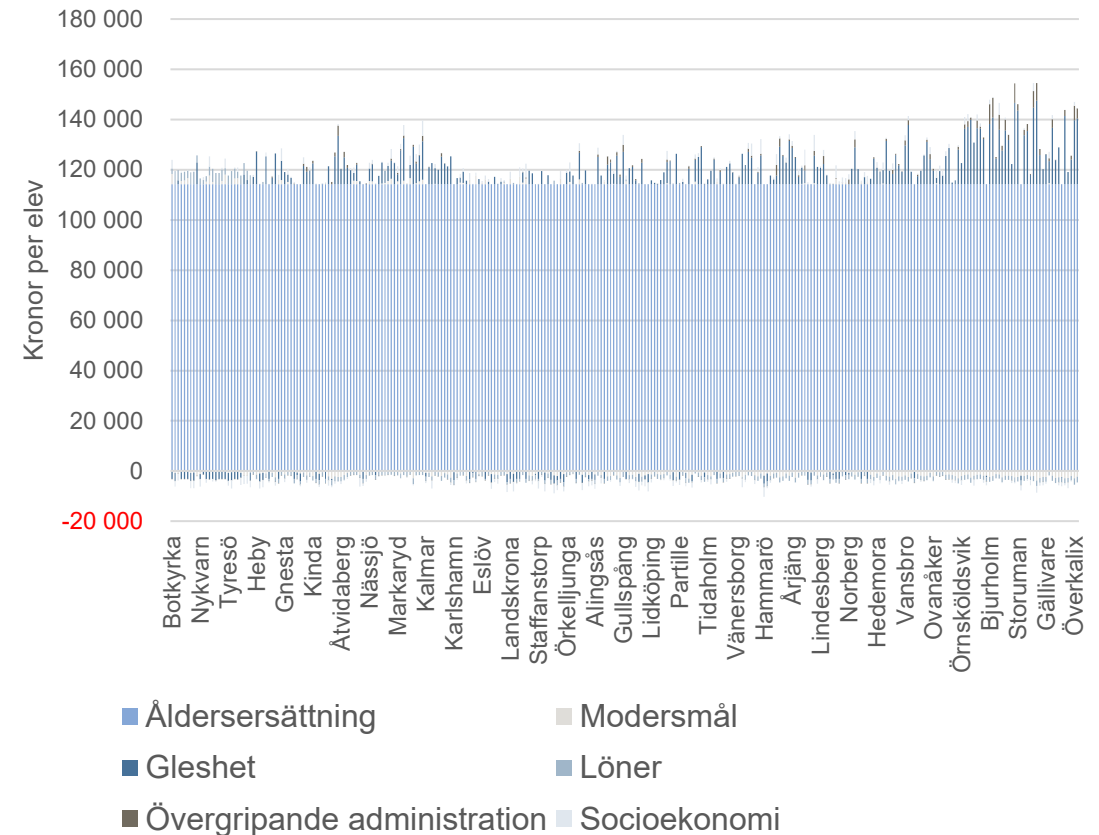
- Uppdatering av skattesatsen till **2022 års nivå**
- Ökad garantinivå från 115 till **116 procent**
- Höjd kompensationsgrad för **regionerna** – likvärdighet är lika viktigt för regioner som för kommuner
- Innebär en ökad utjämning främst för regionerna och därmed **mer likvärdiga** förutsättningar

Kostnadsutjämningsen

- Utjämnar för **strukturella kostnadsskillnader** i den obligatoriska verksamheten
- Finansieras **internt** inom kommunsektorn
- Består av **separata delmodeller** för olika verksamheter, exempelvis grundskola eller äldreomsorg
- För varje kommun och verksamhet beräknas en **standardkostnad** – den kostnad kommunen skulle ha om de bedrev verksamheten med genomsnittlig effektivitet och ambitionsnivå
- Domineras av skillnader i **åldersfördelning**

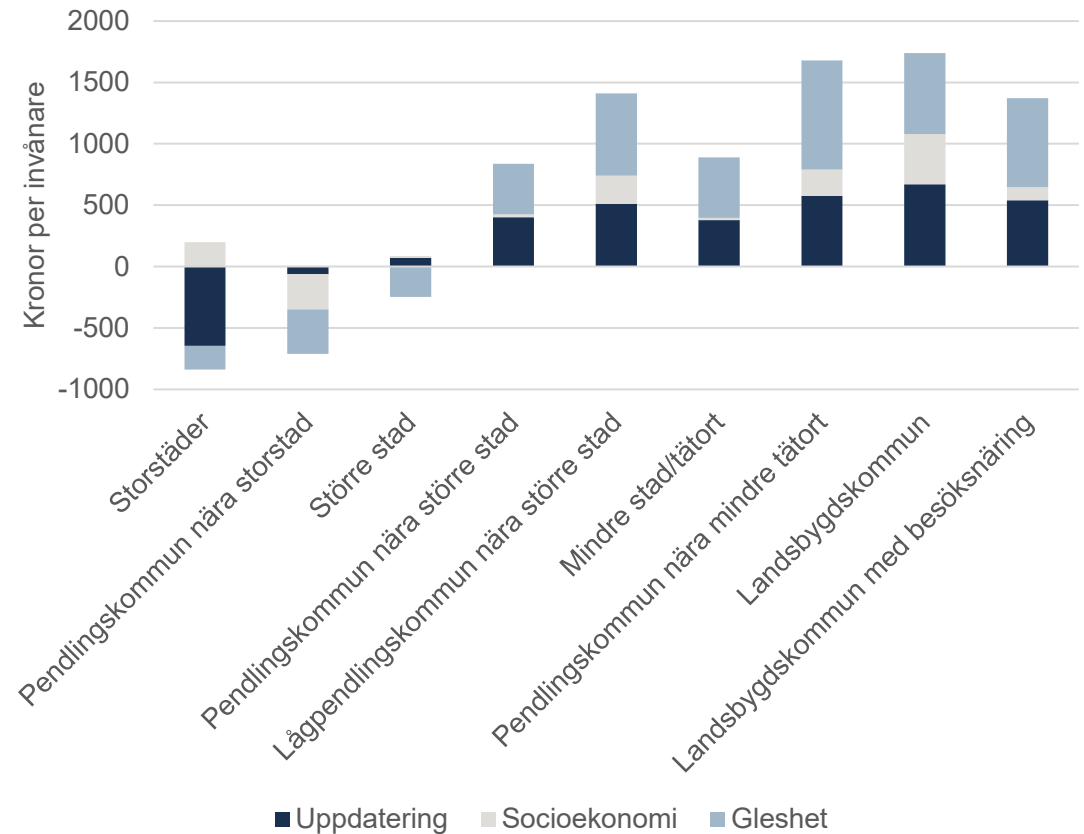
Kostnadsutjämningsen – exempel grundskolan

- Alla får i grunden **samma ersättning per elev**
- Ersättningen justeras sedan för uppdaterade och förändrade **merkostnader**
- **Andel i åldersgruppen** avgör sedan kommunens standardkostnad

Kostnadsutjämnings – orsaker till förändringen

- Uppdatering till aktuell data
- Socioekonomisk kompensation även i grundskolan
- Ökad utjämnning för gles bebyggelsestruktur

LSS-utjämningsindex

- Största förändringen är borttagandet av **personalkostnadsindex**
 - påverkbar
 - speglar inte vårdbehov
- Kompensation för strukturellt högre **lönenivåer** och övergripande administration införs i likhet med kostnadsutjämningsindex
- **Stora förändringar** för enskilda kommuner

Samlade förändringar – kommunerna

Förändringarna är störst i kostnadsutjämnningen.

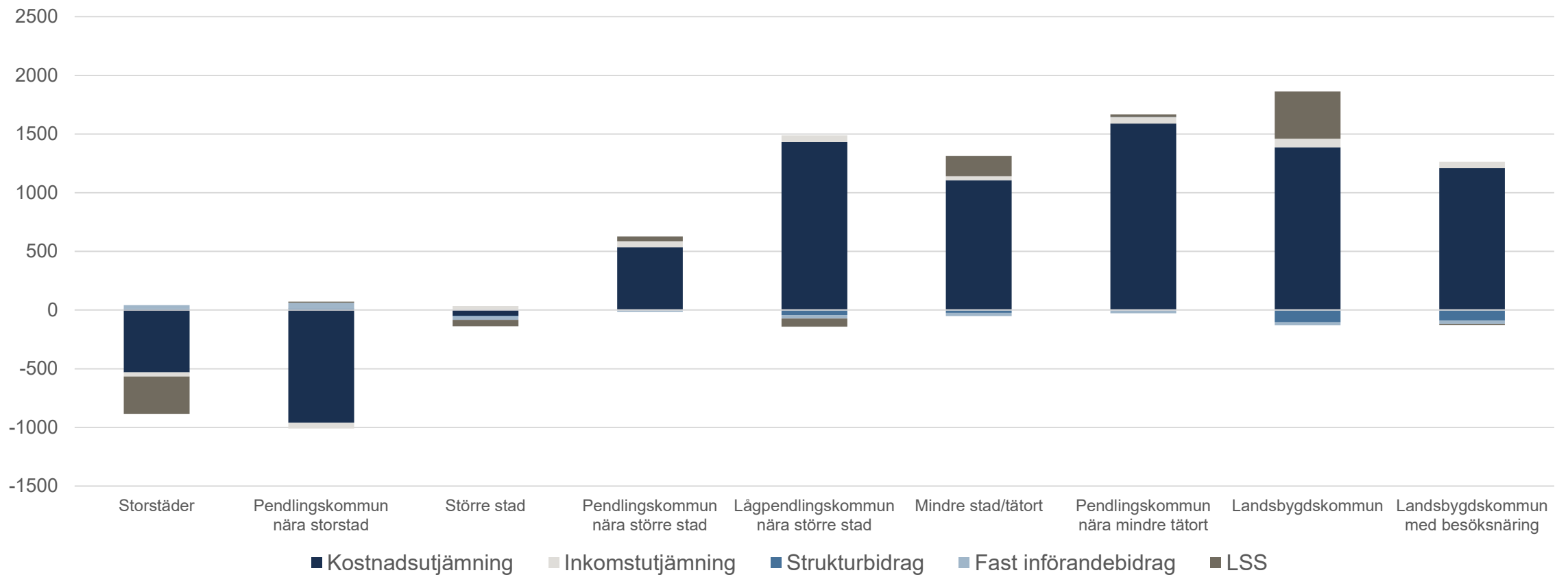
Mindre justeringar görs i inkomstutjämnningen.

Förändringar i LSS-utjämnningen har stor effekt för vissa kommuner.

Effekten av avveckling av strukturbidraget begränsas till 500 kr/inv.

Ekonomiska effekter – kommunerna

Samlade förändringar – regionerna

Större spridning i orsakerna bakom förändringarna.

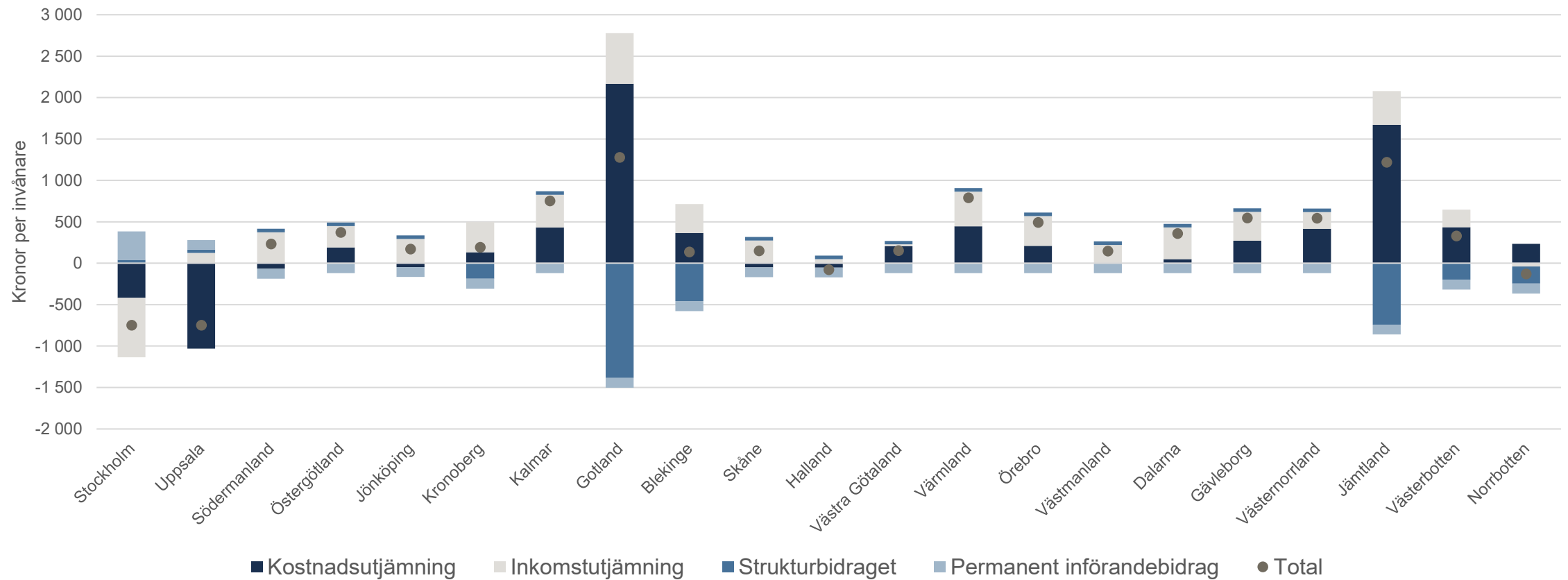
Ökad skattesats för regionerna gör att en uppdatering får stor effekt i inkomstutjämnningen.

Överföring och uppdatering av ersättningen för små sjukhus.

Borttagande av delmodellen för befolkningsförändringar.

Ekonomiska effekter – regionerna

Införandebidrag

Kommuner

- Fast införandebidrag
 - Maximal negativ förändring strukturbidraget utöver svagt befolkningsunderlag **-500** kr/inv.
 - Maximal total förändring **-1 500** kr/inv.
- Införandebidrag
 - Maximal årlig förändring **-400** kr/inv.

Regioner

- Fast införandebidrag
 - Maximal negativ förändring strukturbidraget utöver små sjukhus **-250** kr/inv.
 - Maximal negativ förändring **-750** kr/inv.
- Införandebidrag
 - Maximal årlig förändring **-250** kr/inv.

Riktade bidrag

17 bidrag föreslås generaliseras, omfattar 10 mdkr

Principer

- Riktade statsbidrag bör kunna ges
 - som **kostnadsersättningar**
 - vid **extraordinära situationer**
 - när det finns **samsyn** om behovet
 - om det finns **synnerliga skäl**
- Synnerliga skäl
 - Påvisade stimulansbehov
 - Behov av koordinerat agerande
 - Samhällsekonomisk nytta

Kriterier

- Ska ha **breda** användningsområden
- Ska vara **tidsbestämda** och ha en tydlig plan för avveckling eller infasning
- Ska utformas så att de minimerar den **administration** de skapar
- Ska vara av en **tillräcklig storlek** för att kunna finansiera insatser av betydelse
 - Riktmärke 100 000 kr (29 mnkr)

Åtgärder för att stärka incitamenten för tillväxt

- Fortsatt **ingen evidens** för att inkomstutjämnningen är tillväxthämmande. Skattekraften avgörs till stor del av andra faktorer än de kommunen själv kan kontrollera.
- Om man ska stärka incitamenten för de produktivitetshöjande insatserna bör en **tillväxtkomponent** inriktas mot daglönesumman eller antalet arbetstillfällen.
- En tillväxtkomponent har övervägts men avfärdats på grund av att den också stärker sådana incitament som inte ger tillväxt utifrån ett nationellt perspektiv ("nollsummespel").

Åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser

- Det är bara i undantagsfall staten kan besluta om skattestopp eller liknande åtgärder. Så ser läget inte ut i dag.
- Skatteskillnad på **6,17** (eller **3,81** med bl.a. jobbskatteavdraget)
- Skillnader i skattesats förklaras främst av **ambition** och **effektivitet** i kärnverksamheten.
- En ny **kommundelegation** med ett långsiktigt uppdrag för möjlighet till större omställningar i kommuner och regioner.
- Utökat uppdrag till Rådet för främjande av kommunala analyser (**RKA**) för att vidareutveckla möjligheterna till **jämförelser** och **analyser** av effektivitet.

Sammanfattning av förändringarna i utfall

- Utjämningsystemet får **högre träffsäkerhet** med större fokus på
 - gles bebyggelsestruktur
 - socioekonomi
 - småskalighet
- Omfördelningen **ökar** i kostnadsutjämnningen
 - från 11,1 mdkr till 12,8 mdkr för kommuner
 - från 4,6 mdkr till 5,6 mdkr för regioner
- Ökad utjämningsgrad för **regionerna** genom inkomstutjämnningen
- Antal **avgiftsbetalare inkomstutjämnningen**
 - Kommuner 16 till 14
 - Fortsatt en region
- Antal **avgiftsbetalare kostnadsutjämnningen**
 - Kommuner 81 till 68
 - Fortsatt sju regioner